

ERUDITIO
MORES
FUTURUM

Univerzita Mateja Bela
v Banskej Bystrici
Filozofická fakulta

PRÍRUČKA BIOETIKY

Daniela Kovaľová

 BELIANUM

Banská Bystrica

Daniela Kovaľová

Príručka bioetiky

vysokoškolské skriptá

*Banská Bystrica
2014*

Príručka bioetiky

Prvé vydanie

© PhDr. Daniela Kovaľová, PhD.

Recenzenti:

doc. PhDr. Helena Janotová, CSc., Žilinská univerzita v Žiline

prof. Dr. phil. fac. theol. Peter Volek, Katolícka univerzita v Ružomberku

Technická redakcia:

Ing. Kamila Sklenková

Vydavateľ: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Banská Bystrica 2014

ISBN 978-80-557-0761-7

OBSAH

Predhovor	5
1 Vznik a zdroje bioetiky	7
1.1 Príčiny vzniku bioetiky	7
1.2 Historické a ideové zdroje bioetiky	8
1.2.1 Hippokratova tradícia	9
1.2.2 Židovsko-kresťanská tradícia	9
1.2.3 Sekularizované liberálne prúdy	13
Zhrnutie kapitoly	14
Odporúčaná a citovaná literatúra	14
Kontrolné otázky a úlohy	15
2 Pojem a podstata bioetiky	17
2.1 Hlavní predstavitelia bioetiky a ich názory	17
2.2 Dôležité etické pojmy (v kontexte bioetiky)	21
2.2.1 Morálka a etika	21
2.2.2 Morálne hodnoty a morálne normy	22
2.2.3 Morálka a právo – morálne a právne normy	23
2.2.4 Etická dilema a etický problém	24
2.2.5 Profesijná etika	25
2.2.6 Medicínska a lekárska etika	26
2.2.7 Zdravotná, zdravotnícka a ošetrovateľská etika	27
2.2.8 Aplikovaná etika	27
2.3 Bioetika ako aplikovaná etika	29
2.3.1 Užšie a širšie vymedzenie bioetiky – „biela“ a „zelená“ bioetika	29
Zhrnutie kapitoly	30
Odporúčaná a citovaná literatúra	31
Kontrolné otázky a úlohy	33

3 Etické teórie ako metodologické východiská bioetiky	35
3.1 Etika princípov	35
3.2 Utilitaristická etika	37
3.3 Deontologická etika	39
3.4 Prípadová etika (kazuistika)	40
3.5 Etika cnosti	41
3.6 Etika diskurzu	42
3.7 Etika ľudských práv	43
3.8 Etika starostlivosti	44
3.9 Situačná etika	45
3.10 Náboženská etika	45
3.11 Koherentizmus a metóda uváženej rovnováhy	46
Zhrnutie kapitoly	48
Odporúčaná a citovaná literatúra	48
Kontrolné otázky a úlohy	49
 4 Hlavné typy, myšlienkové smery a prístupy v súčasnej bioetike	 50
4.1 Hlavné typy bioetiky (členenie bioetiky)	50
4.2 Hlavné ideové smery v bioetike	51
4.3 Základné prístupy v bioetike	51
Zhrnutie kapitoly	54
Odporúčaná a citovaná literatúra	55
Kontrolné otázky a úlohy	55
 5 Prípadovosť a prípadové štúdie vo výučbe bioetiky	 56
5.1 Metóda prípadovosti v bioetike (aplikovanej etike)	56
5.2 Prípadové štúdie a bioetika	56
5.3 Ukážky prípadových štúdií	57
Zhrnutie kapitoly	71
Odporúčaná a citovaná literatúra	72
Kontrolné otázky a úlohy	73

Predhovor

Bioetika dnes patrí k významným akademickým disciplinám. Je súčasťou viacerých študijných a vzdelávacích programov aplikovanej etiky vo svete aj na Slovensku. Ako taká, predstavuje nielen teóriu, ale formuje aj viaceré zručnosti, ktoré si študent musí osvojiť, v praxi aplikovať a zdokonaľovať ako každé iné poznatky.

Pre výučbu a vzdelávanie v oblasti bioetiky je dôležitá základná znalosť bioetických otázok, etických teórií, teoreticko-etických poznatkov, uplatňovanie interdisciplinárneho prístupu, ako aj formovanie zručností pre riešenie dôležitých bioetických otázok a problémov, o čo sa v učebnom texte pokúšame. Len tak budú študenti (absolventi) po ich osvojení profesionálne spôsobilí reagovať na aktuálne problémy v tejto sfére a ako etickí odborníci, špecialisti na aplikáciu etiky v oblasti živej prírody dokážu robiť erudované etické rozhodnutia a riešiť problémy tak, aby neohrozovali človeka a ani celú biosféru. Je na mieste presvedčenie, že ich pôsobenie je viac ako potrebné vzhľadom na to, že pod vplyvom rozvoja poznania, technológií a globalizácie vystúpili problémy s (bio)etickým obsahom ešte viac do popredia a prenikli aj do správania a konania inštitúcií v zdravotníctve, ochrany životného prostredia a zvierat, právneho systému, výroby a distribúcie, politiky, biomedicínskeho výskumu, farmaceutického priemyslu, ale aj verejného života.

Predložený študijný text je určený študentom aplikovanej etiky a predstavuje prierez základných poznatkov z teórie bioetiky, ktoré by mal ovládať každý študent, ako aj vedieť ich aplikovať v praxi. Z tohto dôvodu sú v centre pozornosti (aplikovaných etikov) tohto učebného textu prípadové štúdie, ktoré predstavujú dôležitú metódu využiteľnú vo výučbe bioetiky, pretože ich prostredníctvom študentom ponúkame možnosť naučiť sa riešiť etické problémy, dilemy a situácie, s ktorými sa dnes stretávame a s ktorými sa môžu stretnúť aj vo svojej profesijnej praxi. Prípadové štúdie využívame ako užitočný pedagogický nástroj na podporu aktívneho učenia a aktívneho riešenia problémov, na uplatňovanie teoretických poznatkov, prepojenie etických teórií s praxou, na rozvoj kľúčových schopností študentov, ako aj na zvýšenie záujmu o danú oblasť (bioetiky) a tým aj o ďalšie prehĺbenie vedomostí.

Študenti po preštudovaní učebného textu získajú poznatky o vzniku bioetiky a o jej hlavných historicko-ideových zdrojoch, dokážu odpovedať na otázku, čo je bioetika, pochopia význam ďalších dôležitých etických pojmov v kontexte bioetiky, odôvodnia, prečo je bioetika aplikovaná etika a čo je tzv. biela a zelená bioetika. Ďalej získajú vedomosti o etických teóriách, ktorých znalosť predstavuje dôležitý etický nástroj pre aplikovaného etika, aj s ich prednosťami a slabšími stránkami, budú vedieť, ako sa súčasná bioetika člení, aké názory ju dnes ovplyvňujú

a aké prístupy sú pre ňu charakteristické. Na záver nadobudnú predstavu a vedomosti o metóde prípadovosti a prípadových štúdiách, naučia sa ich textovať a riešiť s pomocou minimálne troch alternatív konania (s vyjadrením ich morálnych dôsledkov) a získajú schopnosť vybrať vhodné riešenie za pomoci rovnováhy uvažovania (neprotirečivosť minimálne troch všeobecne uznávaných etických prístupov – teórií).

Veríme, že sa vysokoškolský učebný text stane pre študentov aplikovanej etiky (ale aj pre študentov príbuzných študijných programov) prínosnou a vhodnou príručkou, ktorá im umožní zorientovať sa v tejto disciplíne.

Bioetika a prípadové štúdie

© PhDr. Daniela Kovaľová, PhD.

Recenzenti:

doc. PhDr. Helena Janotová, CSc., Žilinská univerzita v Žiline

prof. Dr. phil. fac. theol. Peter Volek, Katolícka univerzita v Ružomberku

Jazyková redaktorka:

Mgr. Mária Machalíková

Technická redakcia:

Ing. Kamila Sklenková

Náklad: 120 kusov

Rozsah: 80 strán

Vydanie: prvé

Vydavateľ: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Edícia: Filozofická fakulta

Tlač: EQUILIBRIA, s.r.o. Košice

ISBN 978-80-557-0761-7